

Austatud lugeja!

Tartu Ülikooli õigusteaduskonna professor Karin Seina eestvedamisel jõuab teieni number, mille üheks osapooleks on tarbija. Autorid käsitlevad kliendiandmete kogumist ja kasutamist, tellimata kauba saatmist, tarbijakrediidi reklaamimist ja sellise krediidi kulude piiramist. Lisaks saab lugeda sellistel teemadel nagu isikuandmete avaldamisest kohtulahendites ja liisingulepingu ülesütleamise tagajärgedest.

Mis muudab tarbija nii kergesti haavatavaks, et talle seaduse tavapärasest kaitsest ei piisa, vaid tuleb luua erinormid tarbija andmetega ümberkäimiseks, talle kaupade reklaamimiseks, temaga lepingute sõlmimiseks jmt? Kas tarbija on rumal? See tähendaks, et kui tarbija targaks saab, siis pole erinorme enam vaja. Või on põhjuseks tema majanduslik seis? Et kui tarbija ei oleks enam nii vaene, siis ei oleks meil rohkem kui 65 000 maksehäires kiir-laenuvõlglast? Kindlasti on selliste võlglaste hulgas ka neid, kellele kiirlaen oli ainus võimalus järgmiseks päevaks lastele söök lauale anda, kuid nähtavasti ei moodusta nad enamust. Räägitakse ka tarbija nõrgast läbirääkimispositsioonist. Aga kas väiksemat sorti äriühing suudab suurettevõttega läbirääkimistel oma huvid maksma panna?

Ehk iseloomustab tarbijat hoopis see, et ta arvestab aususe ja õiglusega? Ta lähtub sellest, et tema kohta kogutud andmeid ei tehta rahaks; et sõnavabaduse kattevarjus ei või keegi kuulutada valet; et pikk ja põhjalik leping ei ole selle väljatöötaja poole kreenis; et keegi ei taotle suuremat kasumit, kui on mõistlik; et kui turg kokku kukub, siis ei jää kogu kahju tarbija kanda. Niisiis – tarbija arvestab ausa kauplemisega. Naiivsus? Ei, sest meil kõigil peaks olema õigus just sellise kauplemisega arvestada. Ja enamik meist arvestabki, meie ette lükatud pabereid läbi lugemata. Enamikul juhtudel on see arvestus ka õigustatud, ka äris tuleb jääda eelkõige inimeseks. Kõigil ülejäänud juhtudel peaks aitama seadus. Kas ka tegelikult aitab, on eraldi küsimus. Vahel näib, et see latt, mille seadusandja on ausale ärile seadnud, on oluliselt madalamal, kui enamiku inimeste nägemus aususest ja õiglusest. Kohati on aga ka nii, et seaduse rakendaja on ülemäära mugav, et seatud latti üldsõnalistest normidest üles otsima hakata.

Tarbija ja teiste turuosaliste vahe on pigem selles, et tarbijal ei ole enamasti südikust ebaausale ärile vastu astuda. Kui äriühing jätab ebaõiglase nõudmise sageli täitmata ega lase ennast oluliselt häirida ähvardusest pöörduda kohtusse jmt (sest sageli ongi see kõigest ähvardus), siis tarbija maksab ennemini ära – et ei oleks sekeldusi. Pealegi, enda eest seismine nõuab riskivalmidust, sest keegi ei anna sulle garantiid, et kõike seda kroonib võit. Vastuastumine nõuab ka raha, sest halval juhul ei pea sa täitma mitte ainult teise poole ebaõiglasid nõudmised, vaid kandma ka enda ja tema kohtukulud. Ja seda ei pruugi olla vähe. Räägin nimelt õiglusest ja mitte õigusest, sest pole ju neid, kes elavad näpuga seadusest järege ajades. Ja kas peakski? Kas ei ole siiski nii, et mitte inimene ei pea tundma seadusi ja seadma end nende järgi, vaid vastupidi – seadused peaksid tundma inimesi ning seadma end hea ja ausameelse inimese järgi?

Tõsi ta on, et korralik tarbijaregulatsioon aitab vähendada määramatust ega nõua tarbijalt enda eest seismisel enam nii suurt riskivalmidust. Kuid ükskõik kui õiglane ja põhjalik on seadus, mingi osa määramatusest jääb ja tarbija jaoks võib seegi olla ülemäärane. Nii kaldungi arvama, et tarbija valmidus enda eest seista ei muutu seni, kuni kohtumenetluses ei toimu muutust menetluskulude väljamõistmises. Või siis, kui meist saavad teistsugused inimesed – need, kes väärikalt seisavad enda eest, ükskõik mida ütleb seadus, ja ükski rahasumma ei ole selleks liiga suur. Õnneks on juba praegu selliseid inimesi olemas.

Katrin Prükk